

Riktlinje anhörigstöd

Diarienummer	Senast uppdaterad	Beslutsinstans	Processägare	Styrdokumentnummer
SN 2023/0207	2024-01-18 §	Socialnämnd	Avdelningschef äldre- och funktionsneds.	DK 2023:35

Dokumentets syfte

Socialnämndens alla verksamhetsområden i Danderyds kommun ska uppmärksamma och erbjuda stöd till anhöriga som hjälper, stödjer eller vårdar sina närstående. Anhörigstöd ska vara en naturlig del av verksamheten inom socialnämndens alla ansvarsområden, såväl inom äldreomsorgen som inom omsorgen om personer med funktionsnedsättning samt individ- och familjeomsorgen.

Målet för anhörigstöd är att minska den fysiska och psykiska belastningen hos den som hjälper, vårdar eller stödjer en närstående. Insatserna ska på olika sätt stötta och underlätta för de anhöriga. Den anhöriga kan genom stödet få en förbättrad livssituation samtidigt som risken för ohälsa kan minskas.

Vem är anhörig?

Socialstyrelsen har följande definition av begreppet anhörig:

"... den person som inom familjen, släkten eller vänskretsen hjälper en närstående som på grund av ålder, sjukdom eller handikapp inte längre kan klara sig på egen hand. Anhörigvårdare kan vara make/maka, förälder, barn, barnbarn, sammanboende vän eller annan närstående. De kan ha gemensamt eller separat boende. Det kan vara en eller flera personer som står för vård och omsorg till en vårdtagare och därigenom ses som en anhörigvårdare i vårdrelationen. Definitionen sträcker sig även utom de blods- och arvsband som ofta förknippas med anhörig. (Socialstyrelsen, 2002:9)

Anhörigstöd ska kunna erbjudas till alla målgrupper enligt lag (2001:453) om personer som vårdar eller stödjer närstående.

Begreppsdefinitioner

Med anhörigstöd menas olika former av insatser som syftar till att fysiskt, psykiskt och socialt underlätta den anhöriges situation. Med anhörig avses den person som på något sätt ger omsorg, vård och/eller stöd. Anhörig kan exempelvis vara släkt, vänner, grannar och är inte kopplat till om stödet ges sällan eller är mer

omfattande. Den som är i behov av hjälp benämns närstående. Stöd till anhöriga kan definieras på olika sätt. Dels som ett direkt stöd till den anhörige, exempelvis i form av stödsamtal, samtalsgrupper. Det direkta stödet erbjuds som en service till den anhörige, men den anhörige kan även söka stöd för egen del i form av behovsprövade insatser. Stöd kan också definieras som ett indirekt stöd, vilket är stöd till den närstående utifrån den närståendes behov men som samtidigt underlättar för den anhörige. Anhörigkonsulent är en person som är anställd för att ha ett övergripande ansvar för arbetet med anhörigstöd.

Övergripande mål för anhörigstöd i Danderyds kommun

- Insatser till våra innevånare ges med ett anhörigperspektiv. Det innebär att omsorgen av den närstående utförs med beaktande av den anhörigas behov av delaktighet och information, att den anhöriges insatser uppmärksammas och att också dennes behov tas hänsyn till.
- Därutöver kan anhöriga ha behov av stöd för egen del, just i sin roll som anhörig. Sådant stöd kan till exempel bestå i information, utbildning, avlösning, ekonomiskt stöd och samtalsstöd.
- Anhöriga skall mötas med respekt och erkännande och deras kunskap och kompetens skall tas tillvara.
- Stödet till de anhöriga ska kännetecknas av kvalitet, flexibilitet och en strävan efter att tillgodose individuella behov av stöd.
- Anhöriga ska, på ett enkelt och tydligt sätt, kunna få information om kommunens anhörigstöd, både det som finns som kommunal service och det som kan ges som biståndsbedömda insatser.
- Danderyds kommun skall eftersträva att i ett tidigt skede nå anhöriga med stödinsatser av förebyggande och hälsofrämjande karaktär.
- Socialtjänstens verksamheter (oavsett utförare) skall genomföras av ett anhörigperspektiv, d.v.s. all personal ska se, respektera och samarbeta med anhöriga. All personal ska vara välinformerad om de stödinsatser som erbjuds i Danderyd för att kunna förmedla detta till anhöriga.

Specifika mål

- Anhöriga ska känna sig sedda, lyssnade på och delaktiga.
- Anhöriga ska ses som en viktig resurs som kan bidra med mycket kunskap.
- Anhöriga ska känna till och få information om rätten till stöd på olika sätt, och veta vart de kan vända sig för att få stöd.
- Anhörigstödet ska utvecklas utifrån ett evidensbaserat kunskapsunderlag och ska vara flexibelt, individuellt anpassat och av god kvalitet.
- Anhörigstödet ska utvecklas i samverkan mellan anhöriga, företrädare för frivilligorganisationer, regionen, vårdcentraler och verksamheter inom kommunen.
- Anhörigstöd ska kunna erbjudas till alla målgrupper.
- Barn som anhöriga ska uppmärksammas och synliggöras.
- Alla anställda i kommunen ska ha ett anhörigperspektiv så att anhöriga och deras behov av stöd uppmärksammas i ett tidigt skede.
- Arbetet med att stödja anhöriga ska integreras i kommunens olika verksamheter för att därigenom kunna erbjuda ett lättillgängligt och flexibelt anhörigstöd.

Inriktning och genomförande i enlighet med den nya nationella anhörigstrategin

Den nationella anhörigstrategin delar in anhörigas behov i tre delar.

- Att anhöriga är beroende av att insatser till hens närstående fungerar.
- Att insatserna ges med ett anhörigperspektiv. Detta innefattar att vård och omsorg ges med beaktande av den anhöriges behov av delaktighet och information, att man uppmärksammar den anhöriges insatser och tar hänsyn till dennes behov.
- Att beakta den anhöriges behov av stöd för egen del, just i sin roll som anhörig.

Övergripande inriktning för anhörigstödet i Danderyds kommun

- Samlad information om Danderyds kommuns anhörigstöd ska finnas på kommunens hemsida, i lättillgängliga broschyrer och vid behov på sociala medier.
- Stöd till anhöriga ska ges som service.
- Anhörigas delaktighet ska eftersträvas.
- Anhörigperspektivet ska beaktas vid beslut om biståndsbedömda insatser för närstående.
- Anhörigperspektivet ska särskilt beaktas vid risk för våld i nära relationer.
- Anhörigstöd ska utvecklas utifrån två fokusområden; att arbeta med uppmärksammade behov, samt att arbeta för att nå ut till nya anhöriga.
- Anhörigstöd ska efter behov kunna erbjudas både individuellt och i grupp, så väl vid fysiska träffar som i digital form.
- Anhörigstöd ska i någon form kunna erbjudas till alla målgrupper.
- Kommunen ska även erbjuda stöd till barn och unga anhöriga.
- Alla anställda inom kommunens olika verksamheter som kommer i kontakt med anhöriga ska ha ett anhörigperspektiv och uppmärksamma anhörigas behov, kunna ge råd och information samt vid behov vägleda/hänvisa till ytterligare stödkontakt.
- Anhörigkonsulent ska utgöra drivkraften i arbetet med att sprida, informera, utbilda, samverka och utveckla stödet till anhöriga.
- Kommunen ska samverka kring anhöriga och närstående, internt och med externa parter såsom regionen, vårdcentraler, kyrkor samt olika föreningar och intresseorganisationer.

Ansvar

Många olika verksamheter inom kommunen berörs vad gäller anhörigperspektivet och det är av stor vikt för anhöriga att den närstående får bra stöd och hjälp. Till exempel berörs särskilt personal inom de verksamheter som handlägger närståendes ärenden och de verksamheter som utför insatser gällande den närstående. Även personal på skolor och elevhälsan, samt kultur- och fritidsverksamheten berörs. All personal inom kommunen som kommer i kontakt med anhöriga ska uppmärksamma anhöriga, bemöta dem på ett bra och respektfullt sätt, samarbeta med dem, samt ha kunskap och kunna lotsa anhöriga till rätt insats/personer inom kommunen. Anhörigstöd berör många av kommunens verksamheter och att utveckla ett bra anhörigstöd måste ses som ett kommunövergripande arbete.

Insatser

Den nya anhörigstrategin har som utgångspunkt att den vård och omsorg som anhöriga ger till sina närstående ska vara frivillig. Anhöriga är inte enligt lagen skyldiga att stödja/hjälpa närstående och vad man som anhörig kan, vill eller orkar varierar. Föräldrar är dock ansvariga för sina barn upp till 18 års ålder. Hur man som anhörig påverkas av situationen och behovet av stöd förändras över tid. Anhörigstöd är också mångfacetterat och vad för stöd som behövs kan variera i varje enskilt fall. Vilket stöd som är bäst gällande anhöriga och närstående blir därför individuellt. Stöd kan innefatta information och kunskap, stöd i vardagen, socialt stöd eller hjälp med samordning av insatser. Anhörigstöd ges i form av direkt stöd till anhöriga eller som ett indirekt stöd genom insatser till den närstående

Direkt stöd

Anhöriga ska erbjudas direkt stöd som en service. Grunden för arbetet ska dels vara att erbjuda stöd till de anhöriga som uppmärksammas och uttrycker ett behov av stöd, dels att erbjuda generellt eller riktat stöd för att nå ut till nya anhöriga. Direkt stöd kan vara enskilda samtal eller olika former av samtalsgrupper, men även föreläsningar, utbildning och olika former av hälsofrämjande aktiviteter. Det direkta stödet ska kunna erbjudas mot alla målgrupper oavsett den anhöriges kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det ska inte heller spela någon roll vad den närstående har för diagnos eller insatser. Visst stöd kan erbjudas i samverkan med andra kommuner eller externa aktörer.

Indirekt stöd

Inom SoL (Socialtjänstlagen) och LSS (Lagen om särskild service) finns olika former av stöd som riktar sig till den närstående och som samtidigt kan utgöra en viktig del i den hjälp och stöd som den anhörige kan behöva. Ansökan görs av den närstående och den närstående är den som får beslutet. Under handläggningen av ett ärende ska anhörigperspektivet alltid beaktas. Det kan handla om avlösning, ledsagning, hemtjänst, dagverksamhet, boendestöd, kontaktfamilj, kontaktperson, familjebehandlare, korttidsboende enligt SoL eller korttidsvistelse utanför egna hemmet enligt LSS. Vissa former av stöd kan endast ansökas om man är sammanboende med den närstående. Detta kan exempelvis vara avlösning, växelvård eller korttidsboende.

Anhörigperspektiv

En förutsättning för att kunna erbjuda anhöriga stöd är en organisation som har ett anhörigperspektiv. Verksamheterna behöver vara lyhörda för anhörigas behov och uppmärksamma att människor utgör delar i ett system eller nätverk av relationer, som formas under livets gång. Medlemmarna i en familj påverkas om det finns en närstående med sjukdom eller funktionsnedsättning och som är i behov av vård eller omsorg, vilket innebär att man vid arbete med individen även behöver se till dennes sociala sammanhang. I den nationella anhörigstrategin förtydligas att anhörigperspektivet innebär att personal, handläggare, chefer och beslutsfattare ser och lyssnar på anhöriga, håller anhöriga informerade och har kunskap om vilket stöd och hjälp som den anhöriga ger, samtidigt som den anhörigas eget behov av stöd uppmärksammas. I anhörigstrategin framförs även att anhörigperspektivet

behöver förstärkas och att det i huvudsak handlar om tre förbättringsområden: ledning och styrning, kunskap och kompetens, samt samverkan och samordning. Anhörigperspektivet ska kontinuerligt arbetas med/informeras om i kommunens olika verksamheter, främst bland dem som på något sätt möter anhöriga i sina verksamheter. Det är dock viktigt att anhörigperspektivet är förankrat i alla nivåer och i detta har socialdirektör och ledningsgrupp en viktig strategisk uppgift.

Samverkan

Både i förarbeten till lagen, i vägledningen från Socialstyrelsen, samt i den nationella anhörigstrategin, betonas vikten av samverkan. Många anhöriga fungerar idag som projektledare, då samverkan mellan olika instanser inte fungerar tillfredställande. En del i anhörigperspektivet ska vara att verka för att få till bra samverkan med olika parter, både internt och externt och också kunna fungera som stöd i samordningsprocessen för de anhöriga. Intern samverkan ska ske och vid behov utvecklas med berörda parter inom kommunen. En del i arbetet med samverkan är att se i vilka olika former samverkan finns och bör finnas. Samverkan behöver också drivas på olika organisatoriska nivåer. En viktig del i anhörigstödet är också att samverka kring de olika former av stöd som finns i kommunen, som till exempel föräldrastöd och missbruksvård. Detta så att de olika formerna av stöd bildar en helhet. Samverkan bör ske med regionen, vårdcentraler, föreningar, externa intresseorganisationer, kyrkor, studieförbund och också kontinuerligt utvecklas. Man ska även i samverkan med anhöriga fortsätta att utveckla stödet. Att samverka med andra kommuner och externa parter ska också vara en viktig del och där även samverkan kring konkreta insatser för anhöriga kan förekomma. De kommunala råden KFR och KPR har beretts möjlighet att ge synpunkter på riktlinjen.

Uppföljning/utvärdering

Arbetet med anhörigstöd ska kontinuerligt följas upp och utvärderas, för att säkerställa att lagen följs i rätt utsträckning och att anhörigstödet håller en god kvalitet. Kvaliteten ska utvecklas i linje med Socialstyrelsens vägledning, samt med hänsyn till den nationella anhörigstrategin. Kommunens riktlinjer och rutiner ska följas upp och revideras vid behov. Ansvar för att följa upp och utvärdera anhörigstödet ska ligga på Socialdirektören. Respektive verksamhetschef ansvarar för uppföljning av anhörigstöd inom dennes verksamhet. Riktlinjen för anhörigstöd revideras vid behov av anhörigkonsulent i samråd med ledningsgruppen.

Slutkommentarer

Det är viktigt att anhörigstödet fortsätter att utvecklas utifrån uppmärksammade lokala behov, men också utifrån Socialstyrelsens utarbetade modell för kunskapsstyrning där man inhämtar kunskap från anhöriga, professionella och aktuell forskning. Regeringen har i april 2022 antagit en nationell anhörigstrategi och kommunens arbete med anhörigstöd ska också ligga i linje med denna.

Den nationella anhörigstrategin bygger på två olika utredningar från Socialstyrelsen. I samband med att Regeringen antog den nationella

anhörigstrategin lämnades också tre nya uppdrag till Socialstyrelsen, vilka ska återredovisas under kommande år.

- Att ta fram stöd för att *stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg*. Stödet ska ge vägledning avseende ledning, styrning, kunskap, kompetens, samverkan och samordning i syfte att stärka anhörigperspektivet.
- Att ta fram stöd till kommunerna *för ett mer individanpassat och likvärdigt stöd till anhöriga*. Stödet ska rikta sig till kommunernas handläggare som utreder och fattar beslut om personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring. Stödet ska ge vägledning om hur anhörigas behov kan synliggöras i biståndsbedömningen och vara till hjälp vid utformningen av individuella stödinsatser.
- Att redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg kan utformas. Socialstyrelsen har även fått i uppdrag att redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga kan utformas.

Då det på nationell nivå bedrivs ett omfattande arbete med att verka för ett mer anhörigvänligt samhälle, är det viktigt att man på lokal nivå följer den nationella utvecklingen.

Ur ett livsloppsperspektiv är vi sannolikt alla anhöriga någon gång under en kortare eller längre tidsperiod och i större eller mindre omfattning. Alla anhöriga ser sig inte som anhöriga och alla anhöriga ser sig inte heller vara i behov av stöd. Det är dock viktigt att anhöriga erhåller adekvat information om att det finns anhörigstöd i olika former, samt att kommunen arbetar med den preventiva ansatsen och utifrån Socialstyrelsens vägledning och den nationella anhörigstrategin vidareutvecklar ett individuellt, flexibelt anhörigstöd av god kvalitet.

